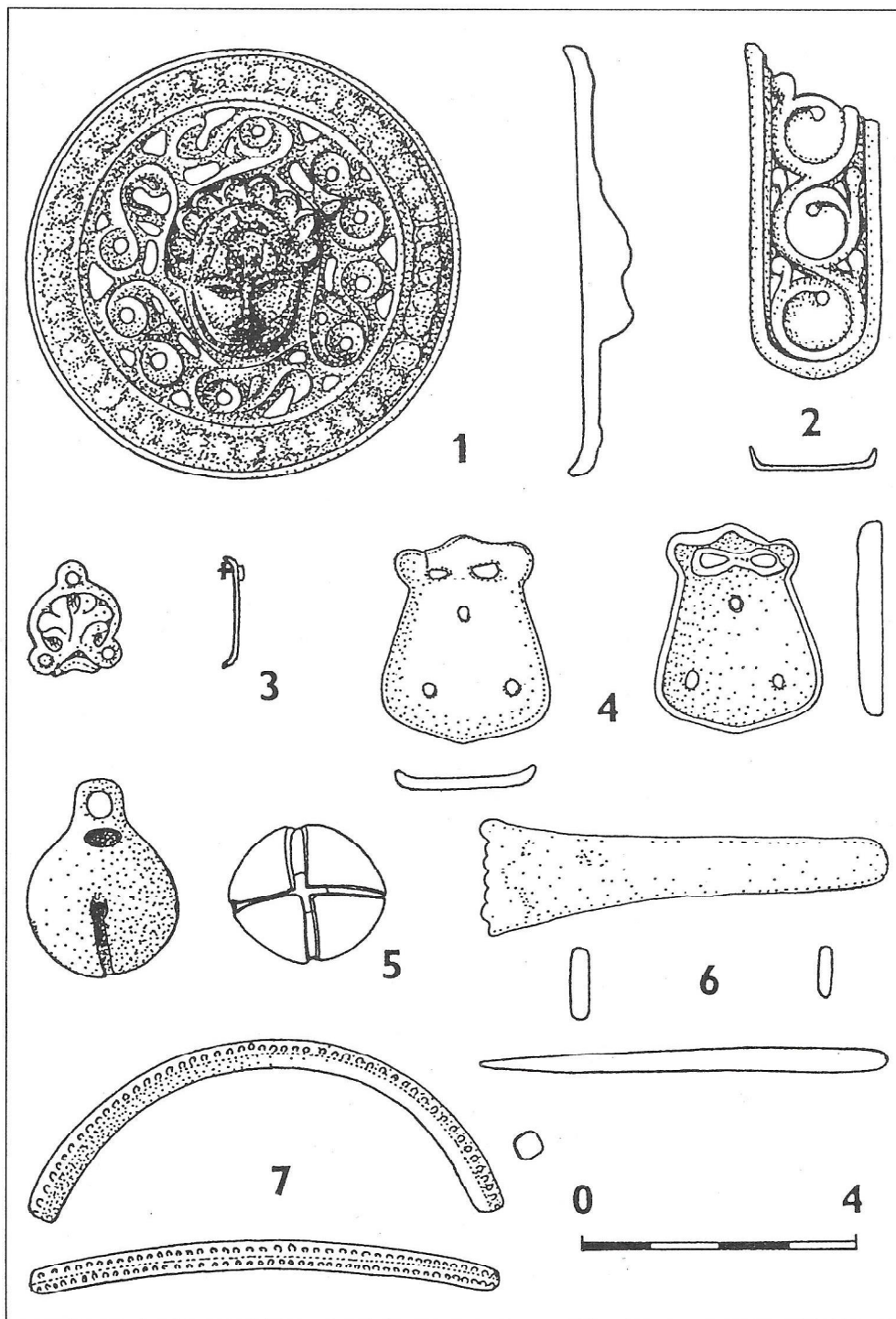

ĎALŠIE SLOVANSKÉ NÁLEZY ZO SMOLENÍC - MOLPÍRA

Vladimír Turčan

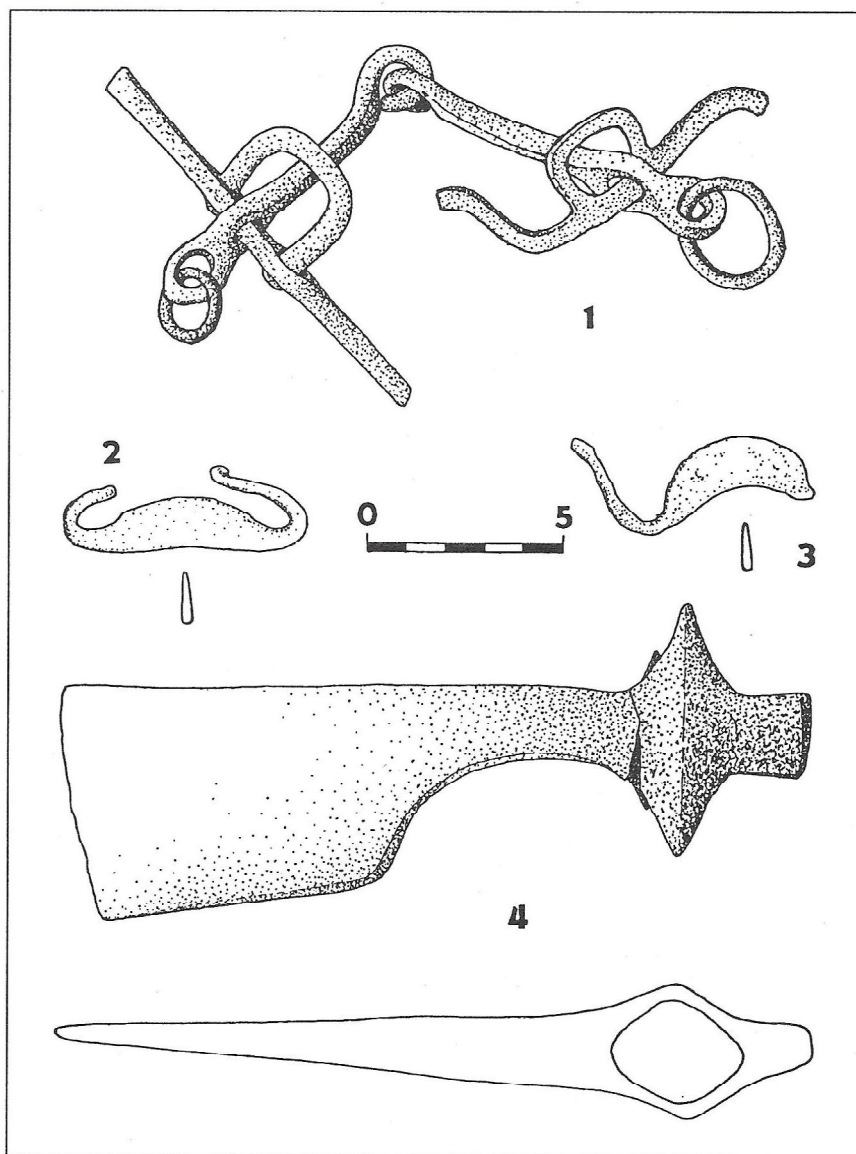
Smolenice (okr. Trnava) sú dosiaľ v archeologickej literatúre známe predovšetkým vďaka hradisku z doby halštatskej v polohe Molpír (Dušek-Dušek 1984). Avšak už v prvých správach o lokalite N. Sándorfy vyobrazuje medzi nálezmi aj črepy s vlnicou (Sándorfy 1890, táb. II:2). Na ďalšie nálezy slovanskej keramiky zo strednej doby hradštnej, pochádzajúce zo zberov A. Loubala upozornil J. Eisner (Eisner 1933-34, 187-188). V roku 1934 bola objavená na Molpíri ostroha s očkami, podľa D. Bialekovej typ IIA datovaný do druhej pol. 8. až počiatku 9. stor. (Bialeková 1977, 123-124; Ruttkay A. 1975, 177; ten istý 1976, 348). K spomenutému artefaktu pribudla počas systematického výskumu hradiska v nedávnych rokoch, zameraného na halštatské osídlenie, ďalšia železná ostroha s háčikmi (Dušek 1984, 159-162), ktorých výskyt možno položiť do 7.-8. stor. (Bialeková 1977, 120-121; Kavánová 1976, 10-16). V súvislosti so slovanskými nálezmi z Molpíra treba spomenúť aj veľkomoravské pohrebisko v polohe Záhumenice, dokladajúce bojovnícku zložku v smolenickom mikroregióne (Sándorfy 1896, 109; Dušek 1979, 369; Točík - Budinský-Krička 1987, 89-90). Na základe vyššie uvedených nálezov zaradili viacerí autori Molpír do malokarpatského pevnostného systému Slovanov, hoci zväčša predpokladali len jeho prechodné využitie pri kontrole obchodnej cesty vedúcej cez Jablonecký priesmyk smerom na Mikulčice (Dekan 1948, 67; Fiala - Hrbovštiak - Štefanovičová 1975, 429; Chropovský 1964, 12; Janšák 1964, 15; Loubal 1934, 2). Význam molpírskeho hradiska vo včasnom stredoveku potvrdili aj novšie nálezy, nachádzajúce sa momentálne v súkromnej zbierke. Vzhľadom na zamýšľaný projekt otvoriť v Smoleniciach regionálne múzeum bolo Archeologickému múzeu SNM zadané zdokumentovať tieto artefakty. V predmetnej kolekcii sú síce uložené a odborne reštaurované aj predmety z iných období, príspevok je venovaný len materiálu datovanému do včasného stredoveku.

1. Nákončie bronzové, jazykovitého tvaru, zdobené schematizovanou úponkou, záchytná časť ulomená. R.: dĺ.:48 mm, š. 18 mm, hr. 4,5 mm (obr. 1:2).
2. Kovanie bronzové, erbovité s palmetovou výzdobou na puncovanom podklade, s tromi otvormi pre zachytenie nitmi (dva nity zachované). R.: dĺ.:16 mm, š. 13 mm, hr. 2 mm (obr. 1:3).
3. Kovanie bronzové, erbovitého tvaru s tromi otvormi pre nit, bez výzdoby. R.: dĺ.:32 mm, š.:25 mm, hr.: 4 mm (obr. 1:4).
4. Faléra kruhovitá, bronzová liata. Okraj zdobený perlovcom medzi dvoma plastickými kružnicami, vnútorný okruh prelamaný, s úponkovou výzdobou. V strede prinitovaná plastika psej hlavy so zavretou papuľou, výrazne zdvihnutým nosom, veľkými očami a masívnymi ušami. R.: $\odot$ 63 mm, hr. 3 mm, max. výška plastiky 8 mm (obr. 1:1, obr. 4, 5).
5. Hrkálka bronzová, liata, tvaru sploštenej gule s otvorom v hornej časti, dole krížovo rozseknutá. R.: v.:28 mm, max. $\odot$ 23x20 mm, v. uška 8 mm (obr. 1:5).
6. Fragment bronzového náramku, štvorcového prierezu s tupými nespojenými koncami, zdobený na oboch vonkajších stranách vbíjaným ornamentom v tvare jemných, nespojených krúžkov. R.: $\odot$ 75 mm, hr. 4,5 mm, $\odot$ vbíjaných krúžkov 1,2 mm (obr. 1:7).

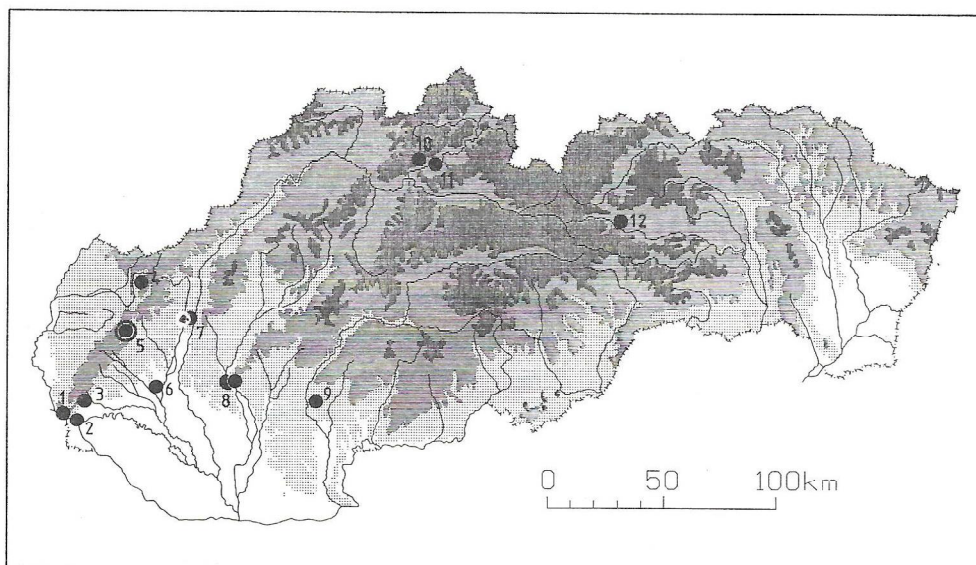
Obr. 1. Smolenice-Molpír: 1-5, 7 bronz, 6 železo.

7. Ocieľka železná, lýrovitého tvaru so širokou prostrednou časťou s jedným koncom zatočeným, druhý chýba. R. dĺ.: 62 mm, š.: 13,5 mm, hr.: 7 mm (obr. 2:2).
8. Fragment železného artefaktu, pravdepodobne deformovaná ocieľka. R.: dĺ.: 63 mm, š. 13 mm (obr. 2:3).
9. Zubadlo dvojdielne, železné, očká krížovo vykované. Vo vnútorných očkách postranice (jedna rovná, druhá esovite prehnutá s nerovnako dlhými ramenami), vo vonkajších krúžky. R.: dĺ.: 181 mm, dĺ. postranič 112 a 87 mm, Ø krúžkov: 31 a 20 mm (obr. 2:1).
10. Sekera železná, bradatica, s mierne oblúkovým ostrím, vykrojeným telom a širokými trojuholníkovitými ostňami pri oválnom násadnom otvore, tylo štvorcové. R.: dĺ.: 189 mm, š.: 67 mm (obr. 2:4).
11. Rytcecký nástroj železný, plochý, s obdĺžnikovým prierezom a rozšírenou hlavicou so siedmimi zubami. R.: dĺ.: 59 mm, hr. 2,3 mm, š. hlavice: 16,8 mm (obr. 1:6).

Obr. 2. Smolenice-Molpir: 1-4 železo.

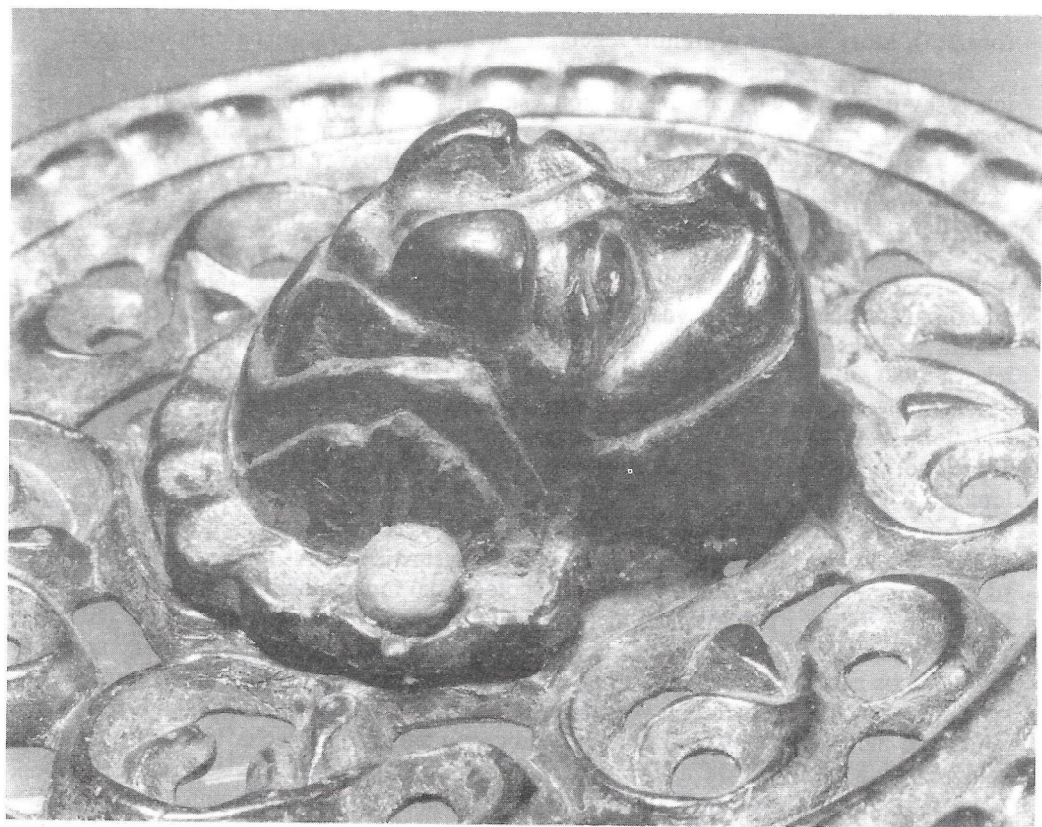

Obr. 3. Mapa hradísk zo slovenského územia spomínaných v texte (1 Bratislava-Devín, 2 Bratislava-Hrad, 3 Sv. Jur pri Bratislave, 4 Podbranč, 5 Smolenice-Molpír, 6 Majcichov, 7 Pobeďim, 8 Nitra, 9 Starý Tekov, 10 Istebné-Hrádok, 11 Dolný Kubín-Trminy, 12 Spišské Tomášovce.

Spomenci vyššie opísaných predmetov zo Smoleníc - Molpíra si pozornosť zaslúži predovšetkým liata prelamovaná faléra s plastickou hlavou psa, pričom z celkovej modelácie korpusu vyžaruje snaha tvorca zvýrazniť dravosť zvierat'a. (obr. 5). Analogický motív poznáme z hrobu 130 v Komárne - Lodenici, kde je aplikovaný na kruhovej plnej falére zdobenej obvodovým perlovcom, ohraničenom u oboch strán plastickými kruhmi. Je zaujímavé, že v hrobe 103 tej istej nekropoly sa nachádza podobná faléra, avšak zdobená plastickou hlavou leva (Trugly 1991, 259-261; ten istý 1989, 12, obr. 14-15). Rovnako dôležitý je nález v horizonte mikulčického hradiska, datovaný ku koncu 8. storočia (Poullík, 1985, 39). Ide o ozdobu konského postroja kruhového tvaru, zdobenú štylizovanými rastlinnými motívami a plastikou hlavy divého zvierat'a, pravdepodobne leva s roztvorenou papuľou.

Do zmieného obdobia možno zaradiť aj ďalšie nálezy zo Smoleníc. K erbovitému kovaniu zdobeného palmetou na puncovanom pozadí (obr.1:3) možno nájsť analógie na viacerých slovansko-avarských pohrebiskách v horizonte neskoravarskej liatej industrie (Čilinská 1973, 536, obr. 14, 23; Trugly 1987, 286, Taf. XXI: 29-32). Podobné kovania sprevádzajú aj karolínsky meč v blatnickom depote (Hampel 1905, 311, Taf. 11-14) a nechýbajú v Mikulčiciach v horizonte, do ktorého patrí aj spomenutá faléra s plastikou levej hlavy (Poullík 1975, 38, Tab. 19:3; ten istý 1988, obr. 9:6). Tomuto časovému zaradeniu sa nevymyká ani veľké prelamované jazykovité nákončie (obr.1:2). V hrobových celkoch často vystupuje spolu s vyššie uvedenými erbovitými kovaniami s palmetou a puncovaním (Čilinská 1973, LXXXI:1, 18-37; Garam 1975, Fig. 11; 20; Török 1975, Fig. 2; Fettich 1965, 83, Abb. 144). Erbovité kovanie bez výzdoby (obr.1:4) sa rovnako vyskytuje v hroboch horizontu najmladších produktov neskoravarského kovolejárstva (Trugly 1987, 286, 289, Taf. XXI:29-32).

Bronzový náramok s romboickým prierezom a otvorenými koncami (obr. 1:7) sa v hroboch slovansko-avarských nekropol nachádza často v páre. Nechýbajú v 7. storočí,

Obr. 4. Smolenice-Molpír. Bronzová faléra s plastikou hlavy psa.

ale rozšírené sú predovšetkým v storočí nasledujúcom (Kovrig 1963, 168, Taf. XXII:48-49; Čilinská 1966, 155, Taf. LXIX:2-3), v Gáteri sprevádza tento náramok esovitá náušnica (Kada 1905, 366-7). Podobné šperky sú aj v náplni belobrdského horizontu (Váňa 1954, 64; Giesler 1981, 120). Z časového úseku konca 8. stor. sa nevyomyká ani hrkálka (obr. 1:5). Najbližšiu analógiu nálezů zo Smoleníc možno nájsť na devínskonovoveskom pohrebisku (Eisner 1952, obr. 89:10) i v Záhorskej Bystrici (Kraskovská 1972, 93, 127, obr. 24:3), kde hrkálky sprevádzajú v hrobch neskoroavarské liate bronzы (Staššiková-Štukovská 1984, 228).

Militáriá sú v nálezoch z Molpíra zastúpené bradaticou (obr. 2:4), podľa triedenia B. Dostála typ IA, ktorý datuje od pol. 8. stor. do konca 10. stor. (Dostál 1966, 70-71, obr. 15:6). Dve podobné sekery pochádzajú aj zo spomenutého pohrebiska Smolenice - Záhumenice (Dušek 1979, 371, obr. 6:9; Točík - Budinský-Krička 1987, 90, obr. 9:10). K železnému zubadlu (obr.2 :1) možno nájsť analógie napr. v jazdeckom hrobe 329 v Šebastovciach (Budinský-Krička 1991, Taf. XLV:3). Rôzne tvarované postranice sú zrejme výsledkom reparácie poškodenej časti.

Zaujímavý je nález pravdepodobne ryteckého nástroja (obr.1:6), slúžiaceho snáď na zdobenie kostí alebo keramiky. Trojzubé rydielka, avšak oveľa užšie ako artefakt z Molpíra, pochádzajúce z Pobedima, datuje D. Bialeková do prvej tretiny 9. stor. (Bialeková 1981, 87, obr. 10). Tvarovo bližším je artefakt z hradiska Ostrá skala na Orave, datovaný rámcovo do slovanskej doby (Čaplovič 1987, tab. CXII:12). Kolekciu včasnostredovekých artefaktov dopĺňa lýrovitá ocieľka (obr.2:2) a ďalší silne poškodený predmet (obr.2:3), ktorý možno s určitou rezervou považovať za nástroj na podobný účel.

Neskoroavarské liate bronzы zo Smoleníc - Molpíra sú zaujímavé nielen z hľadiska ich výskytu za severnou hranicou rozšírenia slovansko-avarských pohrebísk, ale aj vzhľadom na fakt, že ide o výšinnú polohu. Obnovenie haldštatských opevnení v mladšej dobe nebolo zatiaľ výskumom preukázané, vzhľadom na nálezy však nemožno vylúčiť ani existenciu minimálne jednoduchej drevenej či drevozemnej fortifikácie, v teréne ťažko identifikovateľnej (Bláha 1988, 166-167; Kavánová 1985, 155-158). Charakter týchto nálezov zároveň signalizuje pobyt kniežacej zložky na Molpíre, čo korešponduje so zisteniami na spomenutom pohrebisku v polohe Záhumenice (Dušek 1979, 465-374). Rozkvet neskoroavarského kovolejárstva sa viaže na druhú pol. 8. stor., avšak vojenské expedície Karola Veľkého do avarského vnútrozemia znamenajú jeho zánik (Benda 1971, 15; Bialeková 1980, 30-32), resp. presun aspoň časti remeselníkov do centier mimo vojenských operácií. Takúto možnosť naznačujú nálezové komplexy z Mikulčíc (Klanica 1968a, 626-644; ten istý 1968b, 121-134) a Líšne (Romanovský 1982, 62, obr. 35; Skutil 1937, 14-15, obr.XI-XII). K obom lokalitám možno vďaka novým nálezom pripísať aj Smolenice.

Datovanie slovanských hradísk pred rok 800 sa však nemôže opierať len o samotné nálezy. Otázne je, či v tomto horizonte už boli vystavané, resp. opravené staršie fortifikácie, a teda či lokalita plnila vojenskú a spoločenskú funkciu hradiska (Štepančok 1965, 94-96, 202). Vrstva črepov datovaná do 8. stor. bola zistená napr. na Devíne (Eisner 1940-41, 124; Plachá-Hlavicová-Keller 1990, 77-81). Hoci Ľ. Kraskovská predpokladá, že v tej dobe nebola ešte devínska vyvýšenina opevnená, ale terén dimenzoval len valový systém z predchádzajúcich dôb (Kraskovská 1975, 94), V. Plachá nevyklučuje, že už v tejto dobe mohol byť starší val spevnený drevenou palisádou (Plachá 1989, 26). Ojedinelé črepy z 8. stor. pochádzajú aj z bratislavskej hradnej plošiny (Fiala-Semanko 1993, 37, obr. 5). Podložka zo smolného gitu, nájdená rovnako v sekundárnej polohe, uvádzaná ako doklad neskoroavarského kovotepectva (Štefanovičová 1974, 113-121), súvisí skôr s krátkodobým longobardským osídlením regiónu (Turčan 1982, 88).

Náhodný nález neskorooavarského liatcho kovania pochádza aj zo severnejšie položeného hradiska vo Sv. Jure pri Bratislave (Farkaš, v tlači), avšak s fortifikáciami evidentne mladšími (Kraskovská 1963, 67-103). B. Chropovský kladie pred rok 800 počiatky hradiska v Majcichove (Chropovský 1964, 13; ten istý 1966, 66; Rejholcová 1989, 445). V tomto období predpokladajú niektorí autori tiež výstavbu hradiska v Pobeďime (Bialeková 1989, 402; Štefanovičová 1989, 73) a dvoch fortifikácií v Nitre (Chropovský 1961, 141; ten istý 1964, 14; Fusek 1993, 99). Na základe posledných výskumov treba považovať za stále otvorenú otázku najstaršieho slovanského osídlenia Nitrianskeho hradu (Bednár - Staník 1993, 129). Využitie neskorolátenského opevnenia Slovanmi už koncom 8. stor. sa predpokladá aj v Prievidzi, časť Štvrte (pôvodný názov Hradec; Bialeková - Pieta 1964, 455-458; Bialeková 1992, 116). Datovanie pred rok 800 u jediného hradiska (?) zo Záhoria v Podbranči (Ríha - Hanuliak 1989, 307) a pohronskeho Starého Tekova (Hrubec 1989, 165-166; Habovštiak - Juck 1974, 169-170; tu sa samotná existencia valov považuje len za hypotetickú) je bez opôr v dosiaľ známom materiáli. K spomenutým hradiskám, resp. výšinným polohám s predslovanskými fortifikáciami možno pripojiť aj opevnenia na severe Slovenska.

Z Oravy sú to Dolný Kubín - Trminy, Itebné - Hrádok a Ostrá skala (Čaplovič 1987, 215-219; Ruttkay M. 1992, 17-22). Na Spiši je za predveľkomoravské považované hradisko v Spišských Tomášovciach, datované rámcovo črepovým materiálom (Chropovský 1985, 100; Béreš-Šalkovský 1978, 39), a predovšetkým nálezmi neskorooavarskej industrie (Javorský 1977, 163-164, obr. 93:3; 94:3; 97:9-10). Tie sa však do prostredia s inou kultúrou mohli dostať až ako relikty (Szymański 1962, 309) a vzhľadom na vzdialenosť aj s určitým časovým posunom.

Aktivovanie starších opevnených sídlisk a opevňovanie nových výšinných polôh na prelome 8. a 9. stor. súvisí zrejme s kryštalizáciou mocenskej štruktúry v životnom priestore slovanských kmeňov, akcelerovanou po páde Avarskej moci. Situovanie hradísk Malých Karpát na ich východné úpätia (Kraskovská 1964, 27-34; tá istá 1970, 202-204) je zo strategického hľadiska dokladom väzby na moravské centrá moci. Pobeďim, Majcichov a Nitra ako protipóly karpatského obranného systému súviseli evidentne so stmelovacím procesom Nitrianska. Ako tretiu geopolitickú oblasť možno vyčleniť severné Slovensko, kde je však tento proces dosiaľ najmenej prebádaný (obr. 3).

LITERATÚRA

- BEDNÁR, P. - STANÍK, I. 1993: Archeologický a stavebno-historický výskum Nitrianskeho hradu v rokoch 1988-1991. In: Nitra. Príspevky k najstarším dejinám mesta. Nitra, s. 127-141.
- BENDA, K. 1971: Bemerkungen zum Stil und zur Chronologie der spätaawarenzeitlichen Metallkunst. *Umění* 19, 1-34.
- BÉREŠ, J. - ŠALKOVSKÝ, P. 1977: Výskum slovanského hradiska v Spišských Tomášovciach. *AVANS* v r. 1977, Nitra 36-38.
- BIALEKOVÁ, D. 1977: Sporen von slawischen Fundplätzen in Pobeďim (Typologie und Datierung). *SIA* 25, 103-158.
- BIALEKOVÁ, D. 1980: Odras franských vplyvov v kultúre Slovanov (k otázke datovania blatnicko-mikulčického horizontu). In: IV. medzinárodný kongres slovanskej archeológie, Sofia 15.-22. septembra 1980. Zborník referátov ČSSR. Nitra 1980, 28-35.
- BIALEKOVÁ, D. 1981: Dávne slovanské kováčstvo. Bratislava.
- BIALEKOVÁ, D. 1989: Pobeďim. In: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia, I/2. Nitra, 401-402.
- BIALEKOVÁ, D. 1992: Prievidza, časť Štvrte. In: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia II. Nitra, 116.
- BIALEKOVÁ, D. - PIETA, K. 1964: Zisťovací výskum v Hradci, okres Prievidza. *SIA* 12, 446-466.
- BLÁHA, J. 1988: Předběžná zpráva o objevu předveľkomoravského ústředí v Olomouci. *Archeologia historica* 13, 155-170.

- BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1991: Šebastovce. Gräberfeld aus der Zeit des awarischen Reiches. Nitra.
- ČAPLOVIČ, P. 1987: Orava v praveku, vo včasnej dobe dejinnej a na začiatku stredoveku. Martin.
- ČILINSKÁ, Z. 1966: Slawisch-awarisches Gräberfeld in Nové Zámky. Bratislava.
- ČILINSKÁ, Z. 1973: Dve predveľkomoravské pohrebiská v Šali, okr. Galanta. AR 25, 527-539.
- DEKAN, J. 1948: K problémom slovanského osídlenia na Slovensku. HS 6-7, 55-270.
- DOSTÁL, B. 1966: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě. Praha.
- DUŠEK, M. - DUŠEK, S. 1984: Smolenice - Molpír. Nitra.
- DUŠEK, S. 1979: Veľkomoravské pohrebisko v Smoleniciach. SIA 27, 365-374.
- DUŠEK, S. 1984: Ostroha s háčikmi zo Smoleníc. In: Zborník prác Ludmile Kraskovskej (k životnému jubileu). Bratislava, 159-162.
- EISNER, J. 1933-34: Prehistorický výskum na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi roku 1932 a 1933. SMSS 27-28, 1933-34, 166-189.
- EISNER, J. 1940-41: Výzkum na Děvíně v letech 1933-1937. Historica Slovaca I-II., 108-137.
- EISNER, J. 1952: Devínska Nová Ves. Slovanské pohřebiště. Bratislava.
- FARKAŠ, Z. v tlači: Ojedinelé nálezy zo Sv. Jura. AVANS v r. 1993.
- FETTICH, N. 1965: Das Awarzeitliche Gräberfeld von Pilismárot-Basarhac. Budapest.
- FIALA, A. - HABOVŠTIK, A. - ŠTEFANOVIČOVÁ, T. 1975: Opevnené sídliská z 10.-13. storočia na Slovensku. AR 27, 429-446.
- FIALA, A. - SEMANKO, A. 1993: Zaniknuté opevnenia v južnej časti Bratislavského hradu. Pamiatky a múzeá 2, 34-37.
- FUSEK, G. 1993: Archeologický výskum dejín Nitry od jej osídlenia Slovanmi po zánik Veľkej Moravy. In: Nitra. Príspevky k najstarším dejinám mesta. Nitra, 96-108.
- GARAM, É. 1975: The Szebény I-III Cemetery. In: Avar Finds in the Hungarian National Museum. Budapest, 49-120.
- GIESLER, J. 1981: Untersuchungen zur Chronologie der Bijelo Brdo-Kultur. PZ 56, 3-167.
- HABOVŠTIK, A. - JUCK, E. 1974: Starý Tekov v praveku a stredoveku. Vlastivedný časopis 23, 168-176.
- HAMPEL, J. 1905: Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn. I-III. Braunschweig 1905.
- HRUBEC, I. 1989: Starý Tekov. in: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia I/1. Nitra, 165-166.
- CHROPOVSKÝ, B. 1961: K otázke historického postavenia Nitry v VIII. a IX. storočí. ŠZ 6, 139-160.
- CHROPOVSKÝ, B. 1964: K otázke postavenia slovanských hradísk na Slovensku a úloha ich výskumu. Sb. FF UK Historica 15, 9-29.
- CHROPOVSKÝ, B. 1966: Die Großmährische Periode in der Slowakei. In: Das Großmährische Reich. Praha, 59-83.
- CHROPOVSKÝ, B. 1985: Pokračovanie výskumu v Spišských Tomášovciach. AVANS v r. 1984, Nitra, 100-101.
- JANŠÁK, Š. 1964: Z minulosti dopravných spojov na Slovensku. Geografický časopis 16, 13-31.
- JAVORSKÝ, F. 1977: Výsledky archeologického výskumu v Slovenskom raji. AVANS v r. 1976, Nitra 153-166.
- KADA, E. 1905: Gáteri (Kun-Kisszállási) temető a régibb középkorból. AE 25, 360-384.
- KAVÁNOVÁ, B. 1976: Slovanské ostruhy na území Československa. Studie AÚ Brno 4, č. 3.
- KAVÁNOVÁ, B. 1985: Príspevek ke stratigrafii opevnení hradiště v Mikulčicích. Sborník NM Historie 31, 155-159.
- KLANICA, Z. 1968a: Zur Frage der Anfänge des Burgwalls "Valy" bei Mikulčice. AR 20, 626-644.
- KLANICA, Z. 1968b: Vorgroßmährische Siedlung in Mikulčice und ihre Besiedlung zum Karpatenbecken. ŠZ 16, 121-134.
- KOVRIG, I. 1963: Das awarenzeitliche Gräberfeld von Alattyán. Budapest.
- KRASKOVSKÁ, E. 1963.: Veľkomoravské hradisko v Jure pri Bratislave. Zborník SNM História 3, 67-103.
- KRASKOVSKÁ, E. 1964: Slovianskie gorodišča v Malých Karpatach. AAC 6, 27-34.
- KRASKOVSKÁ, E. 1970: Die slawischen Burgwälle auf dem Gebiet der Slowakei. In: I miedzynarodowy kongres archeologii slowiańskiej. Tom III. Wrocław-Warszawa-Kraków, 202-206.
- KRASKOVSKÁ, E. 1972: Slovansko-awarské pohrebisko pri Záhorskej Bystrici. Bratislava.
- KRASKOVSKÁ, E. 1975: Slovanské nálezy z hradiska na Devíne. Zborník SNM História 15, 74-95.
- LOUBAL, A. F.: Predhistorické hradisko Molpír pri Smoleniciach. Slovenský denník 21. 7. 1934, 2.
- PLACHÁ, V. 1989: Bratislava, časť Devín. In: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia I/1. Nitra, 26-28.
- PLACHÁ, V. - HLAVICOVÁ, J. - KELLER, I. 1990: Slovanský Devín. Bratislava.
- POULÍK, J. 1975: Mikulčice. Sídlisko a pevnosť knížat veľkomoravských. Praha.
- POULÍK, J. 1985: Velká Morava. Cyrilometodějská mise. Praha.

- POULÍK, J. 1988: K otázce vzniku předvelkomoravských hradišť. SIA 33, 189-216.
- REJHOLCOVÁ, M. 1989: Majcichov. In: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia I/2. Nitra, 445.
- ROMANOVSKÝ, A. 1982: Povrchové zbery na hradišti Staré Zámky v Brně-Lišni v letech 1972-1980. Přehled výzkumů 1980, 62.
- RUTTKAY, A. 1975: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I). SIA 24, 119-216.
- RUTTKAY, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). SIA 24, 245-395.
- RUTTKAY, M. 1992: Okres Dolný Kubín. In: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia II. Nitra, 17-22.
- ŘÍHA, M. - HANULIAK, M. 1989: Podbranč, část Podzámok. In: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia I/2. Nitra, 307.
- SÁNDORFY, N. 1890: A szomolányi őstelepről. AÉ 10, 66-71.
- SÁNDORFY, N. 1896: Szomolányi ásatások (Pozsony m.). AÉ 16, 109-118.
- SKUTIL, J. 1937: Avarské nálezy na Moravě. Litovel.
- STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D. 1984: Neuer Aspekt zu mitteleuropäischen Schellen des 7.-9. Jahrhunderts. in: Interaktionen der mitteleuropäischen Slawen und anderen Ethnika im 6.-10. Jahrhundert. Nitra, 225-231.
- SZYMAŃSKI, W. 1962: Uwagi w kwestii zabytków awarskich znalezionych na terenie Polski. AP 7, 283-314.
- ŠTEFANOVIČOVÁ, T. 1974.: Doklad slovanského umeleckého remesla na Bratislavskom hrade. Zborník SNM História 14, 113-121.
- ŠTEFANOVIČOVÁ, T. 1989: Osudy starých Slovanov. Bratislava.
- ŠTEPÁNEK, M. 1965: Opevněná sídliště 8.-12. století ve střední Evropě. Praha.
- TOČÍK, A. - BUDINSKÝ-KRÍČKA, V. 1987: Z archeologických zbierok na Slovensku. Zborník SNM História 27, 63-93.
- TÖRÖK, Gy. 1975: The Kiskőrös Szűcsi-dűlő Cemetery. In: Avar Finds in the Hungarian National Museum. Budapest, 315-320.
- TRUGLY, A. 1987: Gräberfeld aus der Zeit des awarischen Reiches bei der Schiffswerft in Komárno. SIA 35, 251-344.
- TRUGLY, A. 1989: Avarské nálezy v Komárne. Komárno.
- TRUGLY, S. 1991: A Komárom-Hajógyári avar temető feltárása 1979-1989. Á Móra Ferenc múzeum évkönyve 22 (1984/85), 257-264.
- TURČAN, V. 1982: K otázke pôvodu staromoravského šperku. Zborník SNM História 22, 75-90.
- VÁŇA, Z. 1954: Maďari a Slované ve světle archeologických nálezů X.-XII. století. SIA 2, 51-104.

WEITERE SLAWISCHE FUNDE AUS SMOLENICE - MOLPÍR

Vladimír Turčan

Smolenice, Lage Molpír (Bez. Trnava) ist in der archäologischen Literatur bisher vor allem dank des Burgwalls aus der Hallstattzeit bekannt. Von der Fundstelle stammen jedoch auch mehrere mittelalterliche Funde, vor allem ein Hakensporn (Dušek 1984, 159-162) und ein Ösensporn (Bialeková 1977, 123-124). Zu diesen Artefakten kamen in der Gegenwart weitere zufällig gewonnene Gegenstände hinzu: eine Bronzeriemenzunge mit schematisierter Ranke (Abb. 1:2), ein wappenförmiger Beschlag mit Palmette auf punziertem Hintergrund (Abb. 1:3), ein unverzierter wappenförmiger Bronzebeschlag (Abb. 1:4), eine Bronzephalere mit Durchbruchmusterung und angeklebtem plastischem Hundekopf (Abb. 1:1), eine Bronzeklapper mit kreuzförmigem Schlitz an der Unterseite (Abb. 1:5), das Fragment eines Bronzearmbandes mit quadratischem Querschnitt mit offenen punzierten Kreisen an den Außenseiten (Abb. 1:7), lyraförmige eiserne Feuerschläger (Abb. 2: 2, 3), eine zweiteilige Eisentrense mit kreuzförmig geschmiedeten Ösen (Abb. 2:1), eine Eisenaxt (Abb. 2:4) und ein eiserner Graveurstichel mit sieben Zinken (Abb. 1:6). Als wichtigster Fund kann die Phalere mit dem plastischen Hundekopf betrachtet werden (Abb. 1:1; 4:5), für welche Analogien auf dem spätawarischen Gräberfeld in Komárno (Trugly 1991, 259-261) und im Horizont vom ausgehenden 8. Jh. auf dem Burgwall in Mikulčice zu finden sind (Poulík 1985, 39). Zusammen mit den übrigen Beschlägen gehören sie in die Gruppe der spätawarischen gegossenen Bronzen. Ihr Vorkommen bzw. sogar ihre Produktion in Mikulčice (Klanica 1968a, 626-644; 1968b, 121-134) und die Vertretung auf den slawischen Burgwällen Brno - Lišeň (Romanovský 1982; Skutil 1937) und Smolenice hängen wahrscheinlich mit den geopolitischen

Veränderungen nach den Feldzügen Karls des Großen gegen die Awaren und der nachfolgenden Verschiebung der Handwerks-Schmuckwarenwerkstätten in die neu sich kristallisierenden Machtzentren an der Wende des 8. und im 9. Jh. zusammen, in denen der Formungsprozeß der Fürstenschicht verlief. Die Situierung der Burgwälle der Kleinen Karpaten auf ihre Osthänge (Kraskovská 1964, 27 - 34; 1970, 202-204) ist vom strategischen Gesichtspunkt ein Beleg der Bindung an die mährischen Machtzentren. Pobedim, Majeichov und Nitra als Gegenpole des karpatischen Verteidigungssystems hingen evident mit dem Verchmelzungsprozeß der Nitra-Region zusammen. Als drittes geopolitisches Gebiet kann die Nordslowakei herausgegliedert werden, wo jedoch dieser Prozeß bisher am wenigsten erforscht ist (Abb. 3).